

Anna Marie Františka velkovévodkyní toskánskou (290 let)

Významná barokní majitelka zákupského panství Anna Marie Františka, o níž psal do Zákupského zpravodaje mj. před dvěma lety u příležitosti jejího úmrtí pan Jiří Šimek, se obvykle označuje jako velkovévodkyně (někdy nesprávně jako vévodkyně) toskánská. Málo se však dnes ví, jak a kdy přesně k tomuto titulu přišla a jak to vůbec s jejími tituly bylo. A protože 31. října letošního roku uplyne 290 let od chvíle, kdy jí titul toskánské velkovévodkyně začal náležet, pokusíme se tuto záležitost objasnit.

Německo se až do 19. století skládalo z mnoha státeků velmi různé velikosti, které se ostatně měnily, protože mnohé z těchto státeků se dělily mezi příslušníky panovnických rodů. O těchto panovnicích se obvykle mluví jako o „říšských knížatech“. Někteří z nich skutečně měli titul kníže, jiní ale vévoda nebo hrabě (s variantou markrabě a lantkrabě). Titul kníže a vévoda obvykle náležel jenom panujícímu členovi rodu (a jeho manželce titul kněžna či vévodkyně), zatímco jejich děti a další nevládnoucí příbuzní užívali titul princ/princezna. Jen u rodů hraběcích patřil stejný titul (hrabě/ hraběnka) všem členům rodu. Existovaly ovšem výjimky, dané obvykle dlouhou tradicí. Jinak však podobné zásady platily i u rodů s uvedenými tituly i mimo Německo.

Anna Marie Františka pocházela z rodu Askánců, který již od počátku středověku vládl s titulem vévodů Sasku. To se v průběhu staletí dělilo a jedním z takto vzniklých státeků bylo Sasko-Lauenbursko, jehož panovníci rovněž užívali vévodský titul. Vévodou byl tedy i v Čechách usazený dědeček Anny Marie Františky Julius Jindřich, který se jím stal až na konci života a zcela nečekaně, když vymřeli všichni ostatní mužští členové jeho rodu. Sasko-Lauenbursko i s vévodským titulem od něj zdědil jeho syn Julius František (ačkoliv sídlil v Čechách, Sasko-Lauenbursku skutečně vládl, i když většinou „na dálku“). Anně Marii Františce a její sestře Františce Sibyle Augustě náležel tedy titul princezen. Smrtí vévody Julia Františka dívky o vévodství přišly, protože jako ženy vládu v Sasko-Lauenbursku zdědit nemohly, titul princezen jim však zůstal. Záhy po otcově smrti se obě dívky provdaly. Anna Marie Františka velmi stála o panovníka (třeba budoucího) některého z německých státeků. Ačkoliv to vypadalo, že si vezme budoucího vládce státek Rýnská Falce, nakonec musela vzít zavděk jeho mladším bratrem, který vládu převzít neměl. Protože vládcové Rýnské Falce měli titul falckrabě, tedy variantu titulu hrabě, stala se sňatkem Anna Marie Františka falckraběnkou. Tou samozřejmě zůstala i po manželově smrti, ke které došlo asi po třech letech (1693). Falckraběnkou zůstala pak ještě více než čtyři roky, do nového sňatku (1697).

Druhým manželem Anny Marie Františky se stal Giovanni Gaston Medicejský. Rod Medici vládl v té době již asi 200 let ve velmi bohatém italském státě Toskánsko s hlavním městem Florencií. Když se tam Medicejové zmocnili vlády, byl stát prohlášen za vévodství, brzy ale povýšen na velkovévodství. V roce 1697 byl toskánským velkovévodou Cosimo III. a jeho nástupcem starší syn Ferdinand. Giovanni Gaston byl mladším synem Cosima III. a jako synu velkovévody mu náležel titul princ. Anna Marie Františka se tedy sňatkem s ním stala (opět) princeznou.

Je celkem známo, že toto druhé manželství zákupské paní bylo nevydařené. Giovanni Gaston ji brzy opustil, pobýval v Praze nebo cestoval po Evropě a vedl velmi prostopášný život. To se naštěstí nedotklo zdejších panství, protože ta zůstala výhradním majetkem Anny Marie Františky, která byla velmi dobrou hospodářkou a manželovy výstřelky nefinancovala.

V Toskánsku mezitím zemřel princ Ferdinand (31. října 1713, připomínáme si tedy také 300. výročí jeho úmrtí), který dosud neměl děti, a tak nástupcem Cosima III. se stal Giovanni Gaston. Jeho otec o něm však zjevně neměl valné mínění. Nejprve se snažil, aby v Toskánsku byla uznána dědičnost žen, protože měl dceru, která by vládu mohla zdědit. Když nepochodil, přemluvil svého bratra, který byl kardinálem, aby požádal papeže o dispens

a vystoupil z církve. Tak se i stalo, ale ani tento princ se potomků nedočkal, protože brzy zemřel. Cosimo III. prý uvažoval dokonce o tom, že Toskánsko by se mělo znovu stát republikou. K tomu však nedošlo.

Cosimo III. zemřel právě před 290 lety, 31. října 1723. Tou chvílí se jeho nyní už jediný syn Giovanni Gaston stal velkovévodou toskánským a jeho manželka Anna Marie Františka toskánskou velkovévodkyní. Protože si na svém postavení velmi zakládala, titul od té doby používala, ačkoliv v Toskánsku nebyla a s manželem se nestýkala. Prožila tedy prvních osmnáct let života jako princezna (dcera sasko-lauenburského vévody), dalších osm let jako falckraběnka, 27 let jako princezna (manželka toskánského prince) a teprve posledních osmnáct let života jako toskánská velkovévodkyně.

Při této příležitosti rovněž zdůrazněme, že nikdo z toskánského rodu Medicejů nebyl nikdy vlastníkem zákupského panství ani žádného jiného, které patřilo u nás sasko-lauenburským vévodům. Po smrti Anny Marie Františky všechny tyto statky zdědila její jediná dcera provdaná za bratra bavorského vévody a tím se tyto statky dostaly do rukou bavorských vévodů. Toskánska se po smrti Giovanni Gastona zmocnila císařovna Marie Terezie a vládla tam potom vedlejší větev Habsburků. Ta počátkem 19. století získala také bavorské (bývalé sasko-lauenburské) statky v Čechách. Teprve pak se začaly označovat jako „toskánské“, to ovšem, jak je patrné, s rodem Medici a s Annou Marií Františkou nemá nic společného.

Martin Aschenbrenner

**Aschenbrenner, Martin. Anna Marie Františka velkovévodkyně toskánskou (290 let).
Zákupský zpravodaj. Zákupy, 2013, 22(27), 14.**